

Istraživanja u svrhu provođenja preventivnih programa

S. Musić Milanović, I. Pejnović Franelić, Lj. Muslić, T. Nemeth Blažić, S. Mihel, I. Rojnić Palavra, L. Kasumović, A. Adanić

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Planiranje aktivnosti, izrada plana i programa preventivnih programa u području promicanja zdravlja temelji se na rezultatima provedbe istraživanja psihosocioekonomskih i bihevioralnih odrednica zdravlja. Opsežna istraživanja u tom području daju nove informacije koje nam omogućuju da sve bolje razumijemo kompleksnu povezanost odrednica zdravlja, ponašanja i zdravlja u različitim životnim razdobljima.

U provedbi istraživanja psihosocioekonomskih i bihevioralnih odrednica zdravlja razvijaju se multidisciplinarni istraživački projekti u suradnji s drugim znanstvenim institucijama u Republici Hrvatskoj. Služba za promicanje zdravlja trenutno ostvaruje suradnju sa Školom narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Institutom za antropologiju na istraživačkom projektu utvrđivanja odrednica zdravstvenog statusa adolescenata vezano uz kompleksne bolesti koje opterećuju zdravstveni sustav i predstavljaju jedan od glavnih javno-zdravstvenih problema (debljina, šećerna bolest tipa 2 i kardiovaskularne bolesti). Uzorak u istraživanju uključivat će 960 adolescenata u dobi od 17,5 do 18,5 godina starosti iz kohorte istraživanja zdravlja školske djece i mladih 2003. godine. Specifični cilj istraživanja je utvrditi pokazatelje zdravstvenog statusa adolescenata pomoću odabranih pokazatelja (socio-ekonomski status i demografske karakteristike, prehrambene navike, navike tjelesnog vježbanja, konzumacija alkohola, droga i pušenja, higijena zuba, ponašanje u prometu, spolne navike, sklonost nasilnom ponašanju, anamneza, mjerenje krvnog tlaka i krvne pretrage, antropometrijska

mjerenja, kvaliteta života i psihološka obilježja) te ih usporediti s rezultatima mjerenim i procjenjivanim prije 10 godina. U daljnjoj suradnji s Institutom za antropologiju u tijeku je zajednička prijava istraživačkog projekta utvrđivanja ključnih rizičnih čimbenika razvoja metaboličkog sindroma kroz prikupljanje i analizu bioloških, zdravstvenih, ekoloških i socio-ekonomski čimbenika u skupini trudnica i njihove novorođenčadi na natječaj Hrvatske zaklade za znanost.

Kao dio **HBSC (The Health Behaviour in School-aged Children)** tima, djelatnici Službe za promicanje zdravlja u suradnji sa Službom za javno zdravstvo (Odjel za školsku i adolescentnu medicinu) provode navedeno istraživanje od školske godine 2001/2002, u četverogodišnjim razmacima. Radi se o međunarodnom istraživanju koje se provodi na reprezentativnom uzorku djece u dobi od 11, 13 i 15 godina. Svrha istraživanja je pružiti uvid u zdravlje djece i adolescenata te što bolje razumjeti ponašanje u vezi sa zdravljem i stilovima života u određenom društvenom kontekstu i okruženju.

Europska zdravstvena anketa je standardizirana zdravstvena anketa koja se planira provoditi redovito, svake pete godine u svim zemljama članicama EU u istoj godini u cilju dobivanja sveobuhvatnih i usporedivih podataka o zdravstvenom stanju, korištenju zdravstvene zaštite i odrednicama zdravlja stanovništva. Prvi ciklus ankete proveden je u većini zemalja članica Europske unije tijekom 2007.- 2010. godine. U Hrvatskoj će se provoditi tijekom 2014. godine u okviru drugog vala provedbe ovog istraživanja u EU. Anketa će se provoditi na području cijele Hrvatske na reprezentativnom uzorku stanovništva u dobi 15 i više godina. Upitnik se sastoji od četiri modula. Uz osnovne demografske i socio-ekonomske karakteristike ispitanika, sadrži pitanja vezana uz samoprocjenu zdravstvenog stanja, korištenje zdravstvene zaštite, odrednice

zdravlja uključujući pitanja vezana uz štetne navike kao što su pušenje i pijenje alkoholnih pića. Istraživanjem će se prikupiti podaci koji nisu dostupni iz drugih izvora, a posljednji put su na reprezentativnom uzorku odrasle populacije zabilježeni 2003. godine. Redovitim provođenjem svake pete godine, omogućuje se praćenje trendova, kao i evaluacija učinka mjera i programa koji utječu na zdravlje stanovništva. Pitanja vezano uz navike konzumacije duhana biti će nadopunjena anketnim upitnikom o navikama konzumacije duhana odraslih Svjetske zdravstvene organizacije (Global Adult Tobacco Survey).

Od značaja je i provođenje anketa koje sadrže i podatke koji se dobivaju zdravstvenim pregledom ispitanika, npr. mjerenjem visine i težine, krvnog tlaka, kolesterola i šećera u krvi. Primjer takve ankete je **European Health Examination Survey (EHES)**. Samo pojedine zemlje Europske unije imaju razvijenu provedbu nacionalnih anketa s zdravstvenih pregledom ispitanika. Kao bi se osnažio razvoja nacionalnih istraživanja te razvila metodologija provedbe ovakvih vrsta istraživanja u različitim okruženjima, u okviru EHES Joint Action (2010-2011) provedeno je pilot istraživanje na uzorku stanovništva u dobi 25-64 godine u 12 zemalja. Provedba ankete je uključivala i mjerenje visine, težine, opsega struka ispitanika, mjerenje krvnog tlaka a iz uzorka krvi određivao se kolesterol i šećer. S obzirom da se ovim anketom istražuju čimbenici rizika za razvoj kroničnih nezaraznih bolesti a koji nisu dostupni na razini populacije, planira se provođenje pilot istraživanja i u Hrvatskoj.

Provedba bihevioralnih istraživanja rizičnih ponašanja za HIV u populacijama s povećanim rizikom za HIV infekciju (muškarci koji imaju seksualne odnose s muškarcima, osobe koje injiciraju droge, radnici migranti i dr.) provedena je projektom Ministarstva zdravlja i Globalnog Fonda „Unapređenje borbe protiv HIV/AIDS-a u Hrvatskoj“, a predstavlja nadopunu i

poboljšanje praćenja HIV infekcije i AIDS-a, i prema principima druge generacije praćenje epidemije HIV-a treba se provoditi svake 2-3 godine omogućujući procjenu trenda kretanja indikatora rizičnih ponašanja, stavova i razina informiranosti o HIV/AIDS-u te evaluaciju implementiranih preventivnih intervencija. Muškarci koji prakticiraju seks s drugim muškarcima, odnosno pripadnici MSM populacije su skupina pod najvećim rizikom u Hrvatskoj. Svrha provedbe bihevioralnih istraživanja pripadnika MSM populacije u Hrvatskoj bila je dobivanje boljeg uvida u rizična ponašanja za HIV infekciju radi unapređenja i poboljšanja kvalitete i učinkovitosti preventivnih aktivnosti. Ovo istraživanje provedeno je u tri vala 2005., 2007. i 2009. godine. Također, prema principima druge generacije praćenja HIV infekcija i AIDS-a trenutno je u tijeku provedba drugog vala istraživanja seroprevalencije HIV-a i SPB u skupina pod povećanim rizikom (prvi val istraživanja proveden je 2003.-2006.) čiji je završetak planiran iduće godine.

Osim redovitih statistička istraživanja o zdravstvenom stanju i korištenju zdravstvene zaštite, podaci dobiveni zdravstvenim anketama omogućuju procjenu zdravstvenog statusa i potreba zajednice, utvrđivanje rizičnih i zaštitnih čimbenika te otkrivanje nejednakosti u distribuciji zdravlja i bolesti između različitih dobnih i socijalnih skupina. Time se dobiva sustav znanja na osnovi kojeg se utvrđuju smjernice za preventivno zdravstveno djelovanje i šire društvene akcije.